

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ЗАПОВІДНИКИ В УКРАЇНІ

УДК [069.6+069.02:929Заболотний]:069.02:93/99

© Андрій КУЗЬМЕНКО

СТВОРЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ВІДДІЛУ «МУЗЕЙ ІСТОРІЇ АРХІТЕКТУРИ СЕРЕДНЬОЇ НАДДНІПРЯНИЩИНИ НОВОГО ТА НОВІТНЬОГО ЧАСУ» В КОНТЕКСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ»

На прикладі створення та функціонування у структурі Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» науково-дослідного відділу «Музей історії архітектури Середньої Наддніпрянищини нового та новітнього часу» продемонстровано один з ефективних шляхів оптимізації діяльності заповідника методом укрупнення його структурних одиниць. Розкрито особливості організації роботи відділу через злиття підрозділів за тематично-проблемним принципом з подальшим трансформуванням в осередок історико-архітектурних досліджень.

Ключові слова: музейний менеджмент, Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», оптимізація діяльності музейного закладу, укрупнення структурних підрозділів, експонування архітектурних пам'яток, В.Г. Заболотний, історія української архітектури, дерев'яна архітектура Середньої Наддніпрянищини, сакральна архітектура Переяславщини.

Сучасний стан розвитку науки та суспільства загалом вимагає кардинального перегляду підходів щодо експонування та популяризації музейних предметів і пам'яток архітектури, які почасти перебувають у концептуальному обрамленні минулих десятиліть, а тому потребують докорінної перебудови тематики та структури музеїв, що презентують ці об'єкти [81; 7; 83; 35; 34].

Зі свого боку необхідність збереження нерухокої культурної спадщини як безпосередньо в Національному історико-етнографічному заповіднику «Переяслав» (далі – НІЕЗ «Переяслав»), так і на Середній Наддніпрянищині загалом спонукає до виважених і вмотивованих управлінських кроків щодо консолідації наукового та кадрового потенціалу, спрямованих на поглиблене вивчення історії цих об'єктів архітектури та трансляцію здобутих знань наступним

поколінням, а також використання їх для провадження пам'яткоохоронної діяльності. За складних економічних умов на нинішньому етапі ефективним способом реалізації таких кроків стало укрупнення структурних підрозділів заповідника за тематичним, хронологічним і проблемним принципами з покладенням управлінських обов'язків на співробітників установи з-поміж кадрів вищої кваліфікації [37, 109].

Нині в підпорядкуванні НІЕЗ «Переяслав» перебуває 120 пам'яток, більшість із яких представлені дерев'яною архітектурою [38]. Окремі залишки кам'яних споруд збереглися ще з часів Давньоруської держави. Серед усього грандіозного комплексу архітектурних об'єктів заповідника, що репрезентують Середню Наддніпрянщину, особливе місце належить 12 унікальним пам'яткам сакральної архітектури, серед яких 8 – національного значення [2].

Незважаючи на таку відносно насичену концентрацію нерухомих пам'яток, у НІЕЗ «Переяслав» станом на 2017 р. функціонувало лише два підрозділи, діяльність яких тією чи іншою мірою була пов'язана з дослідженням згаданих архітектурних об'єктів. Зокрема, це науково-дослідний сектор «Музей архітектури давньоруського Переяслава», робота якого переважно ґрунтувалася на археологічних матеріалах, та науково-методичний сектор охорони культурної спадщини, що у своїй діяльності зосереджувався здебільшого на обліку та фіксації стану збереження пам'яток і проведенні заходів, спрямованих проти їх руйнування [49; 106, 121–122; 71]. Відповідно слід констатувати, що в 2017 р. у структурі НІЕЗ «Переяслав» не було профільного відділу, який займався б дослідженням історії архітектури регіону, представленої передусім пам'ятками заповідника.

Утім, серед сформованих на той час науково-дослідних секторів і відділів НІЕЗ «Переяслав», які структурно й тематично тісно пов'язані з архітектурою Середньої Наддніпрянщини, найбільший потенціал для створення нового підрозділу через інтеграцію мали науково-дослідний відділ «Музей історії Української православної церкви» [51; 69] та науково-дослідний сектор «Меморіальний музей академіка В.Г. Заболотного» [55; 53].

Зокрема, у 1992 р. було відкрито Музей історії Української православної церкви, створений за ініціативою патріарха музейної справи М.І. Сікорського. Він складається з комплексу об'єктів: жертovníк епохи бронзи (камінь-чаша) III–II тис. до н. е., копія Збруцького ідола, реконструкція козацького цвинтаря (67 дерев'яних і кам'яних українських православних хрестів XVIII–XX ст.), Церква Покровська 1606 р., дзвіниця 1760 р., церковна сторожка початку XIX ст., двір священика XIX ст. (хата, повітка, комора, саж), брама другої половини XIX ст., виставка «Історія православного хреста». Особливо цінною справедливо вважається перша пам'ятка культової дерев'яної архітектури Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини – Церква Покрови Пресвятої Богородиці 1606 р. (Острійська козацька церква) [47, 98–100; 107, 85].

Попри унікальність перелічених пам'яток дерев'яної архітектури, в окремих із яких розміщено експозицію музею, та загрозу їх поступової втрати, детальне

вивчення цієї спадщини майже не входило до кола дослідницьких інтересів наукових співробітників НІЕЗ. Цей факт підтверджується тематикою наукових тем, розробку яких засвідчують річні звіти заповідника [13, 2, 5; 14, 5, 17; 15, 8, 10, 12, 21–23; 16, 4, 9, 13, 21; 17, 4, 11, 19; 18, 4, 5, 10, 11, 15, 17, 23, 24; 19, 12, 19, 31, 32, 34, 38; 20, 8, 9, 14, 27, 33; 21, 9, 19, 32–34, 36, 37, 39; 22, 14, 15, 17, 18; 23, 7, 12, 13, 16, 18, 65, 66, 69; 24, 4, 9, 13, 15, 18, 22–28, 63–66, 69, 70]. Результати роботи над зазначеними темами в різні роки відобразились у виступах на конференціях, науково-популярних і наукових статтях [92; 87; 88; 100; 91; 1]. Окремі напрацювання побачили світ як статті в місцевій газеті «Вісник Переяславщини» [90; 102; 105].

Від початку існування Музею історії Української православної церкви його працівникам не вдалося видати жодної монографії чи ґрунтовної праці, у якій було б викладено комплексне дослідження проблематики музею, а тим паче праць, присвячених системному вивченню історії пам'яток архітектури, попри представленість публікацій на цю тематику [89; 95; 98; 99; 97]. Натомість здебільшого спорадичні та почасти несамотійні напрацювання співробітників музею вилились у низку публікацій на різнопланову чи узагальнюючу тематику [12; 6; 93; 9; 10; 96; 40]. Проведений аналіз виявив, що більшість зазначених розвідок, які переважно не спираються на першоджерела та містять лише загальновідомі факти, на жаль, не зробили вагомого внеску у вітчизняну історичну науку.

Утім, зосередження унікальних об'єктів сакральної архітектури в єдиному комплексі музею зумовило потребу перегляду його застарілої концепції, яка на 2017 р. уже не відповідала викликам сучасності та прогресивним тенденціям у музейній галузі [94; 8; 112; 43; 42; 44]. Зокрема, це передбачало, що пріоритетними об'єктами дослідження та експонування мали стати не лише музейні предмети, а й весь архітектурний комплекс, у якому ядром концепції виступає Острійська козацька церква як унікальна, репрезентативна пам'ятка дерев'яної архітектури Середньої Наддніпрянщини XVII ст. [80, 24–27; 111, 724, 728; 28; 33].

Загалом поетапна зміна концепції Музею історії Української православної церкви у руслі єдиної проблематики дослідження двох об'єднаних структурних підрозділів давала змогу започаткувати комплексне вивчення історії не лише об'єктів, що входять у структуру згаданого музею, а й інших нерухомих пам'яток заповідника. Таку потребу, безперечно, зумовило й те, що більшість цих архітектурних об'єктів є пам'ятками дерев'яної архітектури і для них постійно існує загроза поступового знищення під впливом агресивного довкілля [72, 144–145, 156, 401; 77, 167]. Водночас поглиблене студіювання історії та середовища побутування згаданих пам'яток створює надійне підґрунтя для здійснення реекспозицій і реконструкцій у майбутньому.

Потреба в накреслених змінах давно назріла, оскільки основу експозиції музею, яка переважно спиралася на ідеологічні постулати радянської історичної науки, було створено раніше, у 1986 р., саме як експозицію музею атеїзму, і відтоді вона не зазнала особливих змін [34, 53]. Тож окремим перспективним напрямом концепції новоствореного науково-дослідного відділу поставала оновлена

експозиція, розміщена в інтер'єрах обох церков музею, яка покликана органічно поєднати пам'ятки з регіоном та середовищем їх побутування.

У Меморіальному музеї академіка В.Г. Заболотного, що фактично почав працювати з 1962 р., інтелектуальна спадщина видатного українського зодчого розглядалася здебільшого крізь призму створення та функціонування безпосередньо музею, тоді як важливі сегменти його художньої, архітектурної та педагогічної діяльності, на жаль, тривалий час залишалися поза науковими інтересами співробітників [47, 49; 57; 55; 53]. Потреба заповнення цієї прогалини зумовила необхідність всебічного дослідження спадщини В.Г. Заболотного та введення її до наукового обігу [39; 36].

Колишнім провідним науковим співробітником музею Л.М. Набок разом із нинішнім заступником генерального директора з наукової роботи НІЕЗ «Переяслав» О.В. Колибенком було започатковане комплексне дослідження пам'яток архітектури Переяславщини. Його рубіжним етапом став вихід у 2007 р. підсумкової праці під назвою «Православні храми Переяславщини: історія, дослідження, сучасність» [63]. Появі цієї книжки передувала низка наукових статей із цієї тематики, публікація яких мала продовження в наступні роки [52; 56]. Як зазначається в самій роботі, її «присвячено питанням історіографії, археологічного, архітектурного та церковно-історичного дослідження, наукової фіксації православних культових споруд міста Переяслава-Хмельницького та сіл району» [63, 2]. Книжка стала значним внеском у популяризацію цих пам'яток і водночас важливим етапом вивчення історії сакральної архітектури як Переяславщини, так і Середньої Наддніпрянщини загалом, заклавши підмурок для поглибленої розробки цього напрямку досліджень.

Однак, незважаючи на окремі згадані вище здобутки працівників заповідника, станом на 2017 р. у НІЕЗ «Переяслав» ще не було започатковано всебічного й об'єктивного дослідження історії сакральної архітектури Середньої Наддніпрянщини з позицій новітніх теоретико-методологічних підходів та із врахуванням традиції попередніх наукових розвідок у цьому напрямі. Найефективнішим на початковому етапі бачилося поєднати два магістральні аспекти наукової розробки проблеми, які претендували на комплексне вивчення. Саме вони мали пов'язати тематику роботи обох колишніх структурних підрозділів заповідника в єдину структуру досліджень.

З одного боку, потрібно було актуалізувати традиції вивчення пам'яток сакральної архітектури, закладені В.Г. Заболотним, що надалі розвивалися його учнями та послідовниками й відповідно потребували дальшого студіювання [78, 4–9, 12–13, 19–26, 30–41, 45, 49, 62; 84, 98, 106; 5, 6; 109, 4; 45, 16–26, 39–66; 101]. З другого боку, на території заповідника, Переяславщини та регіону Середньої Наддніпрянщини загалом містяться унікальні пам'ятки цієї групи, важливим сегментом наукового дослідження яких мало стати залучення здобутків і методичних напрацювань В.Г. Заболотного як одного з найкращих українських

фахівців ХХ ст. в галузі не лише історії архітектури, а й мистецтвознавства [30, 16, 17; 27, 132; 84; 29, 207–208].

У цьому контексті особливу увагу слід звернути на те, що В.Г. Заболотний як справжній патріот своєї Батьківщини, навіть перебуваючи в жорстких умовах радянської дійсності, опікувався питаннями вивчення та збереження пам'яток сакральної архітектури [4; 3; 46, 29]. При створеній ним Академії архітектури УРСР було організовано Інститут історії і теорії архітектури, діяльність якого сформувала окремий напрям дослідження та реконструкції пам'яток архітектури, серед яких помітне місце належало сакральній архітектурі [26; 86; 68; 73]. Активно долучався до роботи інституту й президент академії, який, зокрема, розробив низку проектів відновлення пам'яток. Серед них – і реконструкція церкви Преображення (Спаса) та її дзвіниці в Переяславі-Хмельницькому [79; 32].

Низку об'єктів сакральної та народної архітектури Середньої Наддніпряни також зображено на полотнах і акварелях В.Г. Заболотного, деякі з цих робіт зберігаються в меморіальному музеї видатного архітектора й наочно демонструють стильові та конструктивні особливості цих будівель [55, 497–498]. Безперечною цінністю зазначених робіт для науки є те, що вони виступають гідним прикладом тяглості традиції збереження української культурної спадщини та її трансляції наступним поколінням. Утім, у контексті дослідження пам'яток культури особливе значення має студіювання маловивченого підходу, пов'язаного зі змальовуванням цих об'єктів, який зодчий ще зі студентської лави практикував як методичку ґрунтовнішого аналізу архітектурних пам'яток і їхніх стилів, а пізніше пропагував серед своїх учнів [11, 10]. Складником результату реалізації такої методички стала колекція акварелей одного з учнів В.Г. Заболотного Г.О. Лебедева, частина якої також зберігається у фондах заповідника [41, 4; 64]. Зібрання включає роботи із зображенням культових споруд регіону, що містять важливу інформацію для дослідження цієї групи архітектурних об'єктів.

Започаткована В.Г. Заболотним система підготовки фахівців сформувала плеяду архітекторів та істориків архітектури. Вони вивчали пам'ятки різних епох і стильових спрямувань, значна частина з яких належала до Середньої Наддніпряни, застосовували широкий спектр методів і підходів у своїх студіях [70; 74]. Важливим етапом професійного становлення дослідників у цій галузі, кожен із яких став спеціалістом з окремого періоду історії зодчества, була підготовка солідного видання нарисів з історії української архітектури, робота над яким тривала під безпосереднім керівництвом В.Г. Заболотного понад 10 років [66; 67; 110, 136, 137]. Великий масив матеріалів цих досліджень акумулювався у фондах Музею архітектури та будівельної техніки, діяльність якого потребує ґрунтовного наукового дослідження [50; 48, 150–152]. Питання постає особливо актуальним з огляду на те, що головною рушійною силою створення музею як унікальної наукової інституції у структурі Академії архітектури УРСР виступив її президент.

Незважаючи на грандіозні об'єми роботи, які супроводжували очільника академії від початку її створення, В.Г. Заболотний приділяв вивченню історії архітектури особливу увагу. Зокрема, його аспірант Д.Н. Яблонський захистив дисертацію та на основі її результатів підготував монографію «Порти в українській архітектурі» [109, 4; 108]. У дослідженні, окремі матеріали якого також містяться в Меморіальному музеї академіка В.Г. Заболотного, особливу увагу було звернено на красу витворів українського бароко, зокрема й будівель Переяславського колегіуму та Михайлівської церкви середини XVIII ст., що нині перебувають у структурі НІЕЗ «Переяслав» [75; 76; 103]. На жаль, ця праця була визнана шкідливою і більшу частину її тиражу знищили [74].

Загалом наведений вище блок матеріалів із його науковим потенціалом фактично пов'язував та взаємодоповнював проблематику досліджень обох музеїв. У концептуальному зрізі він виступив одним зі значущих сегментів вироблення теоретико-методологічного підґрунтя об'єднання цих структурних підрозділів заповідника й відповідно чекав на докладну розробку співробітниками новоствореного відділу.

Для продовження традиції вивчення історії архітектури на Переяславщині варто було також залучити досвід роботи попередніх наукових співробітників Меморіального музею академіка В.Г. Заболотного та розвинути його в наступних студіях. Зокрема, особливу увагу приділено започаткованим Л.М. Набок напрямом досліджень, які ґрунтуються на окремих публікаціях із проблем вивчення історії містобудування Переяслава та його архітектури різних періодів і стильових спрямувань, а також виявлення потенціалу цих об'єктів щодо розвитку туризму та рекреації в регіоні; музеєфікації об'єктів сакральної архітектури; вивчення пам'яток народної архітектури та документальних джерел про них; дослідження фортифікаційних споруд Переяславщини тощо [54; 56; 52; 61; 82; 104; 60; 58; 59; 62].

Отже, важливим кроком у вирішенні актуальних науково-дослідних завдань стало об'єднання двох структурних підрозділів НІЕЗ «Переяслав», у результаті чого в серпні 2017 р. було утворено науково-дослідний відділ «Музей історії архітектури Середньої Наддніпрянщини нового та новітнього часу» [65, 1]. Хронологічні межі наукової проблематики новоствореного відділу окреслилися власне цими періодами. З одного боку, це зумовлювалося наявністю основної частини пам'яток та об'єктів вивчення, передусім у структурі заповідника, які належать до цієї доби, а з другого – нижній часовий рубіж досліджень підрозділу умовно межував із хронологічними рамками студій таких науково-дослідних відділів і секторів НІЕЗ «Переяслав», як: «Археологічний музей», «Музей трипільської культури» та «Археологічна експедиція», з їх багаторічним досвідом роботи [31; 85; 25, 12–33, 45–66, 90–126]. Загалом описаний вище процес укрупнення через злиття дав змогу оптимізувати й інтенсифікувати діяльність, а також трансформувати попередні підрозділи в один із провідних центрів історико-архітектурних досліджень у структурі заповідника.

Водночас унаслідок загальної оптимізації роботи структурних підрозділів НІЕЗ «Переяслав», проведеної на початку 2019 р., колишній науково-дослідний відділ «Музей історії Української православної церкви» увійшов до складу реформованого науково-дослідного філіалу «Музей архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини», який об'єднав комплекс тематичних музеїв переяславського заповідника.

Джерела та література:

1. Авраменко С. Внесок парафіяльного духовенства у розвиток початкової освіти в Переяславському повіті Полтавської губернії (середина XIX – початок XX ст.) [Текст] / Світлана Авраменко // Переяславіка: наук. зап.: зб. наук. ст. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип. 12 (14). – С. 11–15.
2. Авраменко Ю. Пам'яткоохоронна діяльність Михайла Івановича Сікорського [Текст] / Юрій Авраменко // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 99–104.
3. Архитектура Украинской ССР [Текст] / В.И. Заболотный (отв. ред.) [и др.]. – М.: Гос. изд-во лит. по стр-ву и архит., 1954. – Т. 1. – 169 с. : ил.
4. Архитектура украинской ССР [Текст] / В.И. Заболотный (председатель редкол.) [и др.]. – К.: Изд-во Акад. архит. УССР, 1951. – Т. 2. – 134 с.: ил.
5. Архітектор В.Г. Заболотний: Біобібліографічний портрет (1898–1962) [Текст]: біобібліогр. покажч. / Г.А. Войцехівська (відп. ред.) [та ін.]; ДН АББ Держбуду України. – К.: Укрархбудінформ, 1998. – 46 с. – (Видатні зодчі України).
6. Богуш Т. Іконографічні зображення переяславських святих Єфрема та Макарія [Текст] / Т. Богуш, Н. Ткаченко // Переяславіка: наук. зап.: зб. наук. ст. – Вип. 4 (6). – 2010. – С. 26–31.
7. Брич М. Музеєфікація пам'яток архітектури та містобудування як засіб збереження історико-культурної спадщини [Текст] / Марія Брич // Historical and Cultural Studies. – 2015. – Vol. 2, No. 1. – P. 31–35.
8. Вечерський В.В. Підсумки вивчення архітектури України доби Гетьманщини [Текст] / В.В. Вечерський // Сіверщина в історії України. – Вип. 8. – 2015. – С. 9–14.
9. Жам О. Пам'ять про нього не згасне... [Текст] / Олена Жам, Наталія Ткаченко // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 279–285.
10. Жам О. Польові етнографічні дослідження Чернігівщини науковцями Переяслав-Хмельницького історичного музею в 60–70-х роках XX ст.: історія, тематика, результати [Текст] / О. Жам, Н. Ткаченко, Л. Чередніченко // Ніжинська старовина. – 2014. – Вип. 18. – С. 56–64.
11. Заболотний Володимир Гнатович, український архітектор. 1924–1967 // ЦДАМЛМ України (Центр. держ. арх.-музей л-ри і мистец. України). – Ф. 47. – Оп. 1. – Спр. 2815/3.
12. Захарченко С. Вимоги Переяславсько-Бориспільської єпархії до Уложеної Комісії (1767–1768 рр.) [Текст] / Світлана Захарченко // Pereyaslavica. – К.: Міленіум, 2007. – Вип. 1 (3). – С. 58–60.
13. Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» [Рукопис]. – 2000. – 21 с.
14. Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2002 рік [Рукопис] / М.І. Сікорський. – 2003. – 22 с.

15. *Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2003 рік [Рукопис] / М.І. Сікорський; Обговор. та затв. на засід. наук.-метод. ради заповідника: Протокол № 13 від 26 груд. 2003 р. – 2004. – 38 с.*
16. *Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2004 рік [Рукопис] / М.І. Сікорський; Обговор. та затв. на засід. наук.-метод. ради заповідника: Протокол № 8 від 24 груд. 2004 р. – 2005. – 36 с.*
17. *Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2005 рік [Рукопис] / М.І. Сікорський; Обговор. та затв. на засід. наук.-метод. ради заповідника: Протокол № 2 від 17 лют. 2006 р. – 2006. – 34 с.*
18. *Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2006 рік [Рукопис] / М.І. Сікорський; Обговор. та погодж. на засід. наук.-метод. ради заповідника: Протокол № 2 від 23 лют. 2007 р. – 2007. – 40 с.*
19. *Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2007 рік [Рукопис] / М.І. Сікорський; Обговор. та погодж. на засід. наук.-метод. ради заповідника: Протокол № 1 від 15 лют. 2008 р. – 2008. – 64 с.*
20. *Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2008 рік [Рукопис] / В.М. Ткаченко; Обговор. та погодж. на засід. наук.-метод. ради заповідника: Протокол № 1 від 06.02.2009 р. – 2009. – 56 с.*
21. *Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2009 рік [Рукопис] / В.М. Ткаченко; Обговор. та затв. на засід. наук.-метод. ради заповідника: Протокол № 1 від 12.02.10 р. – 2010. – 63 с.*
22. *Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2012 рік [Рукопис] / П.О. Довгошия; Обговор. та погодж. на засід. наук.-метод. ради НІЕЗ «Переяслав»: Протокол № 32 від 29.12.2012 р. – 2012. – 95 с.*
23. *Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2013 рік [Рукопис] / П.О. Довгошия; Обговор. та погодж. на засід. наук.-метод. ради НІЕЗ «Переяслав»: Протокол № 36 від 27.12.2014 р. – 2014. – 105 с.*
24. *Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2014 рік [Рукопис] / О.М. Лукашевич; Ю.В. Коптюх; Ан. В. Кузьменко. – 2015. – 98 с.*
25. *Звіт про роботу Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за 2016 рік [Рукопис] / О.М. Лукашевич; Ю.В. Коптюх. – 2017. – 154 с.*
26. *Інститут історії й теорії архітектури: по інститутах Академії архітектури [Текст] // Вісник Академії архітектури УРСР. – 1946. – № 2. – С. 43.*
27. *Каднічанський Д. Використання історико-культурної спадщини України у туризмі на прикладі скансенів [Текст] / Дмитро Каднічанський – Краєзнавство. – 2012. – № 1. – С. 128–137.*
28. *Калінович О. Архітектура та іконопис Острійської Покровської церкви [Текст] / Олена Калінович, Юрій Коптюх // Краєзнавство. – 2010. – № 4. – С. 37–43.*
29. *Ковпаненко Н. До історії вивчення й збереження історико-художньої спадщини в Україні [Текст] / Наталя Ковпаненко // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика. – 2016. – Вип. 21. – С. 200–212.*
30. *Козлова И. В. Деревянные храмы Украины [Текст] / И. В. Козлова // Жилищное строительство. Науч.-техн. и произв. журн. – 2010. – № 10. – С. 16–19.*
31. *Колибенко О. Маловідомі сторінки історії музейної справи на Переяславщині: Переяславський археологічний музей [Текст] / О. Колибенко, С. Павленко // Наук. зап. з укр. іст.: зб. наук. ст. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 26. – С. 177–193.*
32. *Колокольня церкви Спаса в м Переяславі (реставрація) [Зображувальний матеріал]: креслення: папір / В. Заболотній. – К., 1959. – 1 арк.*

33. Коптюх Ю.В. Острійська Покровська церква: особливості архітектури та іконопису [Текст] / Ю.В. Коптюх, О.І. Калінович // *Сторінки історії: зб. наук. пр.* – К., 2011. – Вип. 32. – С. 36–49.
34. Коптюх Ю.В. Перспективи оновлення експозиції Музею історії Української Православної Церкви НІЕЗ «Переяслав» у руслі декомунізації [Текст] / Ю.В. Коптюх, А.В. Кузьменко; редкол.: В.Г. Чернець (голова) та ін. // *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності: [зб. наук. пр. міжнар. науково-практ. конф., 9–10 черв. 2016 р., Київ].* – К., 2016. – С. 53–55.
35. Кузьменко А. Перспективи здійснення реекспозиції в Музеї-діорамі «Битва за Дніпро в районі Переяслава і створення букринського плацдарму восени 1943 року» у контексті декомунізації [Текст] / Андрій Кузьменко, Юрій Коптюх // *[Проблеми та перспективи розвитку освіти, науки і техніки в Україні та світі: зб. пр. Всеукр. науково-практ. конф.: До 25-річчя відновл. держ. незалежності України, 20–21 трав. 2016 р., Київ – Переяслав-Хмельницький].* – К., Переяслав-Хмельницький, 2016. – С. 96–101.
36. Кузьменко А. Проект житлового будинку для працівників Академії наук архітектора В.Г. Заболотного [Текст] / Андрій Кузьменко; відп. ред. Б.К. Патриляк // *Науковий вісник Національного музею історії України: зб. наук. праць.* – К. : Левада, 2017. – Вип. 2. – С. 372–375.
37. Кузьменко А.В. Перспективи та шляхи оптимізації науково-дослідної роботи в НІЕЗ «Переяслав» (в рамках проблематики реформування музейної галузі) [Текст] / А.В. Кузьменко; [за ред. В.С. Бугрія] // *Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації: матеріали II Міжнародної наукової конференції. 24–25 берез. 2016 р., м. Суми [У 2-х ч.].* – Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. – Ч. II. – С. 107–111.
38. Кузьменко А.В. Планування основної діяльності Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: перспективи та завдання [Електронний ресурс] / А.В. Кузьменко; *Парадигма пізнання.* – Т. 1. – № 1. – Електрон. дані (1 файл). – [Б. м.]: ТК Меганом, 2014. – Режим доступу: <http://naukajournal.org/index.php/Paradigm/article/view/284>. – Назва з екрана.
39. Кузьменко А.В. Проект архітектора В.Г. Заболотного Польського педагогічного інституту в м. Києві [Текст] / А.В. Кузьменко // *Таврійські історичні наукові читання: матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 27–28 січ. 2017 р.* – [Херсон]: [Гельветика], 2017. – С. 24–31.
40. Кучеренко І. Священицькі династії Гошкевичів, Михайловських та Богацьких як осередок духовної еліти Переяславщини сер. XVIII–XX ст. [Текст] / Ірина Кучеренко // *Переяславіка: наук. зап.: зб. наук. ст.* – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 10 (12). – С. 67–70.
41. Лебедев Георгій Олександрович, український радянський архітектор-художник і мистецтвознавець. 1875–1977 рр. // *ЦДАМЛМ України (Центр. держ. арх.-музей л-ри і мистец. України).* – Ф. 1042. – Оп. 1. – Спр. 2479/3а.
42. Лисий І. Вектори музеєфікації замків Івано-Франківської області [Текст] / Ігор Лисий // *Військово-історичний меридіан.* – Вип. 2 (16). – К., 2017. – С. 75–87.
43. Лисий І. Історико-краєзнавча та туристично-рекреаційна оцінка раковецького замку [Текст] / Ігор Лисий // *Військово-історичний меридіан.* – Вип. 1 (15). – К., 2017. – С. 99–107.
44. Лисий І. Суспільно-туристична ревіталізація замків Івано-Франківської області: досвід і перспективи [Текст] / Ігор Лисий // *Військово-історичний меридіан.* – Вип. 4 (18). – К., 2017. – С. 140–151.
45. Логвин Г. Чигирин. Суботів (Архітектурно-історичний нарис) [Текст] / Г. Логвин; ред. Є. Адельгейм. – К.: Вид-во акад. архіт. УРСР, 1954. – 74 с.

46. Мамолат Є. Реставрація мозаїк і фресок Софійського собору в Києві [Текст] / Євген Мамолат // *Архітектура і будівництво*. – 1953. – № 3. – С. 29–30.
47. Михайло Іванович Сікорський: творець історії й хранитель часу: колективна монографія, присвячена 90-річчю з дня народження М.І. Сікорського [Текст] / Н.Г. Ткаченко; О.М. Жам; Ан. В. Кузьменко; Н.А. Міранович. – Переяслав-Хмельницький: НІЕЗ «Переяслав», 2013. – 504 с.
48. Мокроусова О. Архітектурні музеї Києва: втрачені можливості та перспективи [Текст] / Олена Мокроусова // *Наук. вісн. Нац. музею іст. України: зб. наук. пр.: матер. щоріч. міжнар. наук.-практ. конф. Нац. музею іст. України: ст.: публ.: повідомл.* – Вип. 1. – Ч. 2. – К., 2016. С. 150–159.
49. Музей архітектури давньоруського Переяслава [Електронний ресурс] / Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав». – Електрон. текстові та граф. дані (3 файли). – Переяслав-Хмельницький, 2018. – Режим доступу: <http://www.niez.com.ua/museums/about-museum/1207-музей-архітектури-давньоруського-переяслава>. – Назва з екрана.
50. Музей архітектури: по інститутах Академії архітектури [Текст] // *Вісник Академії архітектури УРСР*. – 1946. – № 2. – С. 43.
51. Музей історії Української Православної Церкви [Електронний ресурс] / [Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»]. – Електрон. дані. – [Переяслав-Хмельницький], 2014. – Режим доступу: <https://niez.com.ua/museums/about-museum/599-музей-історії-української-православної-церкви>. – Назва з екрана.
52. Набок Л. Архітектура Переяслава: два стилі, два автори, одна історична епоха [Текст] / Людмила Набок // *Переяславський літопис: зб. наук. ст.* – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 2. – С. 15–21.
53. Набок Л. Джерела локальної історії в меморіальній експозиції [Текст] / Людмила Набок // *Краєзнавство*. – 2009. – № 3–4. – С. 165–169.
54. Набок Л. Історія містобудівництва Переяслава: XVII–XX століття [Текст] / Людмила Набок // *Пр. НДІ пам'яткоохор. дослідж.* – К.: Фенікс, 2007. – Вип. 3. – С. 115–137.
55. Набок Л. Пам'ятки меморіального музею архітектора В.Г. Заболотного – важливе джерело історико-культурних досліджень Переяславищини [Текст] / Людмила Набок; НАНУ; Ін-т укр. археогр. та джерелозн. ім. М.С. Грушевського // *Наукові записки: зб. пр. молод. вчен. та асп.: Джерела локальної історії: методи дослідження, проблеми інтерпретації, популяризація*. – Т. 19, Кн. II. – Ч. 2. – К., 2009. – С. 497–504.
56. Набок Л. Тарас Шевченко та архітектурний портрет м. Переяслава у XIX столітті [Текст] / Л. Набок // *Краєзнавство*. – 2011. – № 4. – С. 52–58.
57. Набок Л. Форми краєзнавчої роботи у меморіальному музеї (з досвіду роботи) [Електронний ресурс] // *Десяті Сумцовські читання: зб. матеріалів Всеукраїнської наук. конф., присвяч. 150-річчю з дня народж. видатного укр. вчен., акад. АН України М.Ф. Сумцова, 16 квіт. 2004 р.* / *Харк. іст. музей*. – Електрон. текстові дані. – Х., 2005. – Режим доступу: <http://museum.kh.ua/academic/sumtsov-conference/2004/article.html?n=364>. – Назва з екрана.
58. Набок Л.М. Атрибуція споруд Михайлівського монастиря [Текст] / Л.М. Набок, О.В. Юрченко // *Храми Переяславищини: історія, традиції, сучасність; стан збереження пам'яток. Матер. кругл. столу, присвяч. 400-річчю козац. церкви св. Іоанна Богослова с. Острійки Білоцерк. р-ну Київської обл. 9 жовт. 2006 р.* – Переяслав-Хмельницький, 2006. – С. 52–60.

59. Набок Л.М. До питання історіографії церковних раритетів НІЕЗ «Переяслав» [Текст] / Л.М. Набок // Переяславищини: історія, традиції, сучасність; стан збереження пам'яток. Матер. кругл. столу, присвяч. 400-річчю козац. церкви св. Іоанна Богослова с. Острійки Білоцерк. р-ну Київської обл. 9 жовт. 2006 р. – Переяслав-Хмельницький, 2006. – С. 37–41.
60. Набок Л. М. Документальні джерела пам'яток народної архітектури Наддніпрянищини із фонду музею В.Г. Заболотного [Текст] / Л.М. Набок // Переяславіка: наук. зап.: зб. наук. ст. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – Вип. 3 (5). – С. 205–211.
61. Набок Л.М. Історико-архітектурна спадщина Переяслава як передумова для розвитку туризму [Текст] / Л.М. Набок // Туристично-краєзнавчі дослідження. – К., 1999. – Вип. 2. – С. 534.
62. Набок Л.М. Переяславська фортеця [Текст] / Л.М. Набок // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. – К., 2004. – Вип. 13. – С. 267–273.
63. Набок Л.М. Православні храми Переяславищини: історія, дослідження, сучасність [Текст] / Л.М. Набок, О.В. Колибенко; [голов. ред. В.В. Батрак; фото, верстка і т. ін. – В.В. Набок]. – К.: Від «А» до «Я», [2007]. – [176 с.].
64. Набок Л.Н. Природа и архитектура в творчестве архитектора-художника Георгия Александровича Лебедева. Каталог акварельных работ, экспонируемых на выставке [Текст] / Л.Н. Набок; Переяслав-Хмельницький гос. ист.-культ. заповід. – Переяслав-Хмельницький, 1989. – 8 с.
65. Наказ 18.08.2017 року № 103 – ОС: Про переведення, переміщення [Текст] / НІЕЗ «Переяслав»; М-во культури України. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – 2 с.
66. Нариси історії архітектури Української РСР (Дожовтневий період) [Текст] / Під ред. В.Г. Заболотного. – К.: Держ. вид-во л-ри з буд-ва та архіт. УРСР, 1957. – 632 с.
67. Нариси історії архітектури Української РСР (Радянський період) [Текст] / Під ред. В.Г. Заболотного. – К.: Держ. вид-во л-ри з буд-ва та архіт. УРСР, 1962. – 480 с.
68. Наукова нарада з питань теорії архітектури [Текст] // Вісник Академії архітектури УРСР. – 1952. – № 3. – С. 42–44.
69. Науковці з Переяслав-Хмельницького розкажуть про «Перспективи оновлення експозиції музею історії Української православної церкви у руслі декомунізації» [Електронний ресурс] / Релігія в Україні. Міркуй разом з нами. – Електрон. текстові та граф. дані (1 файл). – [Б. м.], 2016. – Режим доступу: https://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/33069-naukovci-z-pereyaslav-xmelnickogo-rozkazhut-pro-perspektivi-onovlennya-eksproziciji-i-tuzeyu-istoriyi-ukrayinskoji-pravoslavnoyi-cerkvi-u-rusli-dekomunizaciyi.html. – Назва з екрана.
70. Нельговський П.Ю. Експедиція на Чернігівщину [Текст] / П.Ю. Нельговський // Вісник Академії архітектури УРСР. – 1948. – № 4. – С. 33–36.
71. НІЕЗ «Переяслав»; Український державний інститут культурної спадщини [Електронний ресурс] / Закупівлі 2.0. – Електрон. дані (1 файл). – [Б. м.], 2011. – Режим доступу: <http://z.texty.org.ua/deal/238909>. – Назва з екрана.
72. Орленко М.І. Проблеми та методи реставрації пам'яток архітектури України (ХІ – поч. ХХ ст.) [Текст]: дис. ... докт. архіт.: захищ. 04.05.18 / Орленко Микола Іванович. – К., 2018. – 472 с.
73. Пам'ятники архітектури України: креслення і фотографії [Текст, зображувальний матеріал] / В.Г. Заболотний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Вид-во Акад. архіт. УРСР, 1954. – 44 с., [143] арк. іл.
74. Перші кроки Академії архітектури УРСР [Електронний ресурс] / Д. Яблонський. – Українська конфедерація журналістів / Хто є хто в будівництві та архітектурі 2006. –

- [Б. м.], [2006]. – Режим доступу: <https://who-is-who.ua/main/page/bild2006/79/157>. – Назва з екрана.
75. Портал семінарії в Переяславі Хмельницьком (1757 г.) [Зображувальний матеріал]: креслення: папір / Д. Яблонський. – [Б. м.], 1953. – 1 арк.
76. Порталы семінарії в г. Переяслав-Хмельницьком (реставрація) [Зображувальний матеріал]: копія малюнку / Д. Яблонський. – [Б. м.], [Б. р.]. – 1 арк.
77. Прибега Л. Архітектурна спадщина України. Пам'яткоохоронний аспект: Монографія [Текст] / Леонід Прибега. – К.: Ін-т культурол. НАМ України, 2015. – 237 с.
78. Програма по історії українського мистецтва. II. Архітектура [На правах рукописи] / Акад. архит. УРСР; Ін-т ист. и теор. архит.; В.Г. Заболотный [пред. ред. комис.]. – К.: Гос. изд-во лит. по стр-ву и архит. УССР, 1956. – 128 с.
79. Проект реставрації церкви Спаса в м. Переяслові [Зображувальний матеріал]: креслення: папір / В. Заболотний. – К., 1959. – 1 арк.
80. Ремешило-Рибчинська О.І. Середовищні музеї як засіб музеєфікації містобудівної спадщини [Текст] / О.І. Ремешило-Рибчинська, М.Т. Брич // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Архіт. – 2016. – № 856. – С. 23–29.
81. Руденко С. Музейна пам'ятка: соціокультурна сутність та місце в системі історико-культурних цінностей: монографія [Текст] / Сергій Руденко. – К.: НАКККіМ, 2012. – 120 с.
82. Сади і парки переяславі в усі часи любили [Електронний ресурс] / Людмила Набок; Вісник Переяславицини. [20 лип.]. – Електрон. текстові та граф. дані (3 файли). – [Переяслав-Хмельницький], 2017. – Режим доступу: <http://visnik-press.com.ua/?p=80435>. – Назва з екрана.
83. Сафонова Т.Р. Дизайн експозицій фрагментів архітектурних пам'яток [Текст]: дис. ... канд. мистецтвозн.: 17.00.07: захищ. 08.02.2018 / Сафонова Тетяна Романівна. – Л., 2018. – 248 с.
84. Студенець Н. Проект: історія українського мистецтва (1950–1960-і роки) [Текст] / Наталя Студенець; ІМФЕ // Студії мистецтвознавчі. – Число 3 (19): Архіт. Образотв. та декор.-ужит. мистец. – К., 2007. – С. 97–112.
85. Тетеря Д.А. Михайло Сікорський та Тамара Мовша – будівничі першого в Україні Музею трипільської культури [Текст] / Д.А. Тетеря, В.М. Білоусько // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 123–128.
86. Тихонович О. До питання про план «Верхнього Києва»: (при Ярославі): інформація Ін-ту історії і теорії архітектури [Текст] / О. Тихонович // Вісник Академії архітектури УРСР. – 1948. – № 4. – С. 43–44.
87. Ткаченко Г. Використання зерна та хлібних виробів у поховальних та поминальних обрядах на Переяславицині, кінець XIX – початок XX століть [Текст] / Г. Ткаченко // Святий. Вічний. Суцільний...: зб. наук.-попул. ст. про хліб. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – Вип. 1. – С. 143–148.
88. Ткаченко Г. Фундатор Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряницини [Текст] / Ганна Ткаченко // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 105–110.
89. Ткаченко Г.П. З історії в'юницької церкви та її парафії XVIII–XX ст. [Текст] / Г.П. Ткаченко // Pereyaslavica. – К.: Міленіум, 2007. – Вип. 1 (3). – С. 175–178.
90. Ткаченко Н. Архітектурний ансамбль Острійської козацької церкви [Текст] / Наталія Ткаченко // Вісник Переяславицини. – 2004. – 2 черв.
91. Ткаченко Н. Вшанування пам'яті святого страстотерпця князя Бориса на Переяславицині [Текст] / Н. Ткаченко, О. Жам // Св. рівноапост. Володимир – творець Української Держави: зб. матер. Міжнар. наук. конф. ... . – К., 2015. – С. 568–613.

92. Ткаченко Н. До історії утворення й існування Переяславсько-Бориспільської єпархії [Текст] / Н. Ткаченко // Культурно-релігійний розвиток Гетьманщини кін. XVII – поч. XVIII ст.: матер. наук.-практ. конф. – Ніжин, 2006. – С. 193–200.
93. Ткаченко Н. І.М. Гончар і Переяслав [Текст] / Н. Ткаченко, О. Жам // Актуальне народне: інтерпрет. традиц. нар. культ. Матер. VII Ювіл. Гончарівських читань. – К.: НЦКК «Музей Івана Гончара». – 2011. – С. 158–165.
94. Ткаченко Н. Концептуальні засади створення комплексу двору козацької церкви на території Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» [Текст] / Н. Ткаченко // Могилянські читання: зб. наук. пр. – Ч. II. – К., 2007. – С. 374.
95. Ткаченко Н. Культові пам'ятки дерев'яної архітектури Переяслав-Хмельницького музею народної архітектури та побуту [Текст] / Н. Ткаченко; Держ. музей архіт. та побуту України // Українська культова архітектура у світовому контексті: матеріали Міжнар. наук. конф. – К., 2001. – С. 101–104.
96. Ткаченко Н. Олена Іванівна Юзвікова – музейник, пам'яткоохоронець, краєзнавець [Текст] / Наталія Ткаченко, Лідія Чередніченко // Краєзнавство Переяславщини: дослідж., пробл., постаті: матер. кругл. столу. 16 жовт. 2015 р. м. Переяслав-Хмельницьк. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – С. 117–130.
97. Ткаченко Н. Переяславський Вознесенський монастир [Текст] / Наталія Ткаченко // Православ'я в Україні: зб. матер. VI Міжнар. наук. конф. присвяч. 1000-літтю духовн. зв'яз. України з Афоном (1016–2016)... – К., 2016. – С. 472–483.
98. Ткаченко Н.Г. До історії комплектування двору козацької Покровської церкви на території Музею народної архітектури Середньої Наддніпрянщини [Текст] / Н.Г. Ткаченко // Переяславіка: наук. зап.: зб. наук. ст. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – Вип. 6 (8). – С. 253–257.
99. Ткаченко Н.Г. До історії формування колекції сакральних пам'яток Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини [Текст] / Н.Г. Ткаченко, О.М. Жам // Церква – наука – суспільство: питання взаємодії. Матер. дванадц. міжнар. наук. конф. (28–30 трав.). – К., 2014. – С. 87–92.
100. Ткаченко Н.Г. Парк на честь 150-річчя Т.Г. Шевченка у Переяславі: 50 років від заснування [Текст] / Н.Г. Ткаченко, О.М. Жам // Наук. зап. Рівнен. обл. краєзн. музею. – Рівне, 2014. – Вип. XII. – Ч. I. – С. 77–79.
101. Уманцев Ф. Троїцька надбрамна церква Києво-Печерської Лаври [Текст] / Федір Уманцев. – К.: Мистецтво, 1970. – 218 с.: іл.
102. Федір Дарда врятував для нащадків багато пам'яток. Він був будівничим музею просто неба [Електронний ресурс] / Наталія Ткаченко; Вісник Переяславщини. [8 лют.]. – Електрон. текстові та граф. дані (3 файли). – [Переяслав-Хмельницький], 2015. – Режим доступу: <http://visnik-press.com.ua/?p=27466>. – Назва з екрана.
103. Фрагмент северного фасада Михайловской церкви в г. Переяслав-Хмельницком [Зображувальний матеріал]: копія малюнка / Д. Яблонський. – [Б. м.], 1953. – 1 арк.
104. Храми Переяслава – досвід музеєфікації та перспективи розвитку культурного туризму [Електронний ресурс] / Людмила Набок; ePHSHEIR. – Електрон. текстові та граф. дані (1 файл). – [К.], [2009]. – Режим доступу: <http://ephsheir.phdru.edu.ua:8081/xhtmli/handle/8989898989/2955>. – Назва з екрана.
105. Церковнопарафіяльні школи користувалися у селян найбільшою популярністю [Електронний ресурс] / Світлана Авраменко; Вісник Переяславщини. [5 серп.]. – Електрон. текстові та граф. дані (1 файл). – [Переяслав-Хмельницький], 2015. – Режим доступу: <http://visnik-press.com.ua/?p=38128>. – Назва з екрана.

106. Юрченко О. Михайло Сікорський – засновник Переяславської археологічної школи [Текст] / Олександр Юрченко, Олександр Колибенко // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 118–122.
107. Юрченко О. Некрополі Переяслава XVII–XVIII ст. [Текст] / Олександр Юрченко // Наук. зап. з укр. іст.: зб. наук. ст. – Вип. 19. – Тернопіль: Астон, 2007. – С. 83–88.
108. Яблонский Д.Н. Порталы в украинской архитектуре [Альбом] / Д.Н. Яблонский; под ред. докт. архитект. В.И. Заболотного. – К.: Изд-во Акад. архитект. УССР, 1955. – 144 с.: ил.
109. Яблонський Дмитро Нілович. 28.09.1921 р. – 16.09.2001 р. Архітектор, професор архітектури. Центральний державний науково-технічний архів України (ЦДНТА України). – Ф. Р-232. – Оп. 1.
110. Яблонський Д.Н. Перші кроки Академії архітектури УРСР [Текст] / Д.Н. Яблонський // Хто є хто в будівництві та архітектурі. – К., 2006. – Вип. 3. – С. 135–137.
111. Ярош Д.Г. Особливості трактування пам'ятки архітектури як об'єкта музеєфікації [Текст] / Д.Г. Ярош // Містобудування та територіальне планування: наук. техн. зб. – К., 2014. – Вип. 51. – С. 723–730.
112. Ярмоменко С.Г. Народна сакральна архітектура України як ресурс для пізнавальних видів туризму [Текст] / С.Г. Ярмоменко // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. – Вип. 5. – 2016. – С. 142–148.

© **Андрей КУЗЬМЕНКО**

СОЗДАНИЕ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО ОТДЕЛА «МУЗЕЙ ИСТОРИИ АРХИТЕКТУРЫ СРЕДНЕГО ПОДНЕПРОВЬЯ НОВОГО И НОВЕЙШЕГО ВРЕМЕНИ» В КОНТЕКСТЕ ОПТИМИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОГО ИСТОРИКО-ЭТНОГРАФИЧЕСКОГО ЗАПОВЕДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ»

На примере создания и функционирования в структуре Национального историко-этнографического заповедника «Переяслав» научно-исследовательского отдела «Музей истории архитектуры Среднего Поднепровья нового и новейшего времени» продемонстрирован один из эффективных путей оптимизации деятельности заповедника методом укрупнения его структурных единиц. Раскрыты особенности организации работы отдела путем слияния подразделений по тематически-проблемному принципу с последующей трансформацией в центр историко-архитектурных исследований.

Ключевые слова: музейный менеджмент, Национальный историко-этнографический заповедник «Переяслав», оптимизация деятельности музейного заведения, укрупнение структурных подразделений, экспонирование архитектурных памятников, В.Г. Заболотный, история украинской архитектуры, деревянная архитектура Среднего Поднепровья, сакральная архитектура Переяславщины.

© *Andriy KUZMENKO*

**THE CREATION OF THE RESEARCH DEPARTMENT
OF «THE MUSEUM OF THE HISTORY OF ARCHITECTURE
OF THE MIDDLE DNIEPER FROM THE CONTEMPORARY
AND MODERN TIMES» IN THE CONTEXT OF OPTIMIZATION
OF THE ACTIVITY OF THE NATIONAL HISTORICAL AND
ETHNOGRAPHIC RESERVE «PEREIASLAV»**

Based on an example of the creation and functioning of the research department of «The Museum of the History of Architecture of the Middle Dnieper from the contemporary and modern times» the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav», one of the effective ways to optimize the activities of the Reserve is demonstrated by expansion of its structural units. The author reveals the peculiarities of organization of work of the department by the merger of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav» on the thematic-problem principle, with their subsequent transformation into the center of historical and architectural research.

Keywords: *museum management, the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav», optimization of the activity of the museum institution, expansion of structural subdivisions, exhibitions of architectural monuments, Volodymyr Zabolotny, history of Ukrainian architecture, wooden architecture of the Middle Dnieper, sacred architecture of Pereiaslav region.*